

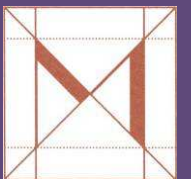
Molenwerf

Beknopte gebiedsbiografie locatie Molenwerf Koog aan de Zaan

Onderzoek i.o.v. SENS Real Estate en Parteon, april 2022

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

COLOFON

Molenwerf

Beknopte gebiedsbiografie Molenwerf Koog aan de Zaan

Opdrachtgevers

SENS real estate B.V./ Parteon

Rapportage

drs. J. de Jong

Fotografie

Actuele foto's tenzij anders vermeld, door eigenaar (april 2022)

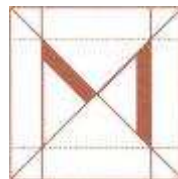
Status rapport:

definitief

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Monumenten Advies Bureau. NB: Op de afbeeldingen in deze rapportage kunnen auteursrechten van toepassing zijn. Wij zijn niet aansprakelijk voor schade, die voortkomt uit het ongeoorloofd gebruik van het beeldmateriaal in deze uitgave.

Met betrekking tot het beeldmateriaal hebben wij ons best gedaan om alle rechthebbenden te achterhalen en deze te vermelden in de bijschriften dan wel de bronnen. Als u van mening bent dat uw beeldmateriaal zonder voorafgaande toestemming is gebruikt, neem dan contact met ons op.

© Monumenten Advies Bureau – Nijmegen, april 2022

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

drs. C.J.B.P. Frank

drs. F.A.C. Haans

mw. drs. C.H.J.M. van den Broek

drs. J. de Jong

ing. G. Korenberg

mw. drs. M.E.D. Lemmens

D. Schaars MA

mw. drs. L. Valckx

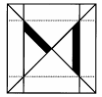
Bredestraat 1

6542 SN NIJMEGEN

tel: 024-3786742

fax: 024-3792477

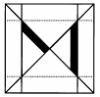
Info@monumentenadviesbureau.nl/ www.monumentenadviesbureau.nl

INHOUD

1 INLEIDING	5	2.3 Planning en aanleg van de wijk Westerkoog	15
1.1 Achtergrond	5	2.4 Stedenbouwkundig ontwerp van de woonwijk Westerkoog	20
1.2 Cultuurhistorische analyse	6	2.5 Stedenbouwkundige ontwikkeling centrumzone Westerkoog	25
1.3 Het onderzoeksgebied	6	3 RUIMTELIJKE OPZET EN KARAKTER	34
1.4 Het doel van de analyse	6	3.1 Typering en waardering	34
1.5 Werkzaamheden	6	3.2 Waardering Molenwerf 44	36
2 HISTORISCH-RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	8	3.3 Bebouwingskarakteristiek	38
2.1. Koog aan de Zaan	8	3.4 Openbare ruimte, ruimtelijke structuren en objecten	44
2.2. Prestedelijke situatie Molenwerf	11	4 AANBEVELINGEN	48
		5 BRONNEN EN LITERATUUR	49
		6 BIJLAGEN	50

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

Deze cultuurhistorische analyse is opgesteld in het kader van het project ‘Centrumplan Westerkoog’. Dit project betreft de ontwikkeling van woningbouw in het centrum van de wijk Westerkoog in Koog aan de Zaan. Een nieuw stedenbouwkundig plan voor het centrumgebied zal gefaseerd worden uitgevoerd waarbij SENS real estate B.V. circa 87 woningen zal realiseren, waarvan 20 bestemd zijn voor sociale huur. Daarnaast ontwikkelt Parteon in hetzelfde gebied 40 woningen in sociaal- en middenhuur segment. Het concept stedenbouwkundig plan voor dit project is hiernaast afgebeeld.

1.2 Cultuurhistorische analyse

In deze analyse wordt de cultuurhistorische component van het gebied Molenwerf gepresenteerd en gewaardeerd. De analyse (quickscan) vertelt in het kort het verhaal van het gebied aan de hand van een aantal belangrijke ruimtelijke ontwikkelingsfasen en beschrijft de belangrijke relictten daarvan, die in het onderzoeksgebied nog zichtbaar zijn. Zowel de historische relictten als het ruimtelijke en stedenbouwkundige karakter vormen de cultuurhistorische component en dragers van het gebied. De volgende onderdelen komen in de analyse aan de orde:

- Beknopte beschrijving van de historisch-ruimtelijke ontwikkelingen van het onderzoeksgebied in hoofdlijnen;
- Beschrijving en overzicht van de aanwezige cultuurhistorische aspecten (structuren, bouwkundige objecten, ensembles, groen);
- Duiding van de cultuurhistorische waarden;
- Aanbevelingen ter behoud en versterking van de aspecten met cultuurhistorische waarde en het historisch-ruimtelijk karakter;
- Archeologie maakt geen deel uit van deze analyse.

Plankaart met de begrenzing van het onderzoeksgebied, vervaardigd door LAP Landscape & Urban Design, versie 17 januari 2022.

1.3 Het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied betreft het centrumgebied van de uitbreidingswijk Westerkoog, die in de jaren zeventig werd aangelegd aan de westzijde van het dorp Koog aan de Zaan. Het centrale deel van het onderzoeksgebied wordt globaal begrensd door de Westerkoogweg en Molenwerf (planfase 1). Het noordelijk gedeelte van het onderzoeksgebied wordt gevormd door een strook gronden tussen de Westerkoogweg en de Watering (planfase 2). Het zuidelijk gedeelte van het plangebied omvat de gronden van het huidige Buurtcentrum De Vuister en het parkeerterrein aan de zijde van De Glazenmaker (planfase 3).

1.4 Het doel van de analyse

Deze cultuurhistorische analyse bestaat uit een beknopte gebiedsbiografie, die vergezeld gaat van een quickscan van de aanwezige cultuurhistorische waarden. Het doel van de analyse is het bieden van een informatieve en geïllustreerde cultuurhistorische verkenning, die aanknopingspunten levert voor nieuwe ontwikkelingen binnen het projectgebied.

1.5 Werkzaamheden

De gegevens voor deze cultuurhistorische analyse zijn verzameld tijdens veldwerkbezoek aan het projectgebied (uitgevoerd op 9 februari 2022) en door middel van literatuurstudie en digitaal archiefonderzoek.

Dit rapport bevat de in paragraaf 1.1 opgesomde onderdelen. Alle relevante cultuurhistorische aspecten zijn weergegeven op een cultuurhistorische waardenkaart. De archeologische component maakt geen deel uit van deze analyse.

CeesJan Frank en John de Jong, Monumenten Advies Bureau,
Nijmegen, april 2022

indien

Serlie B. Koobera der Zoon

KAART
VAN DE GROOTSTE
Googland
gelegen in de
PROVINCIE NOORDHOLLAND
Opgeveelen voor het Kanaal in den
Jare 1811 door R. N. A. T. A.
Landmeter van de Rijkse Landmeter

Schaal 1:1000

2 HISTORISCH-RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

2.1. Koog aan de Zaan

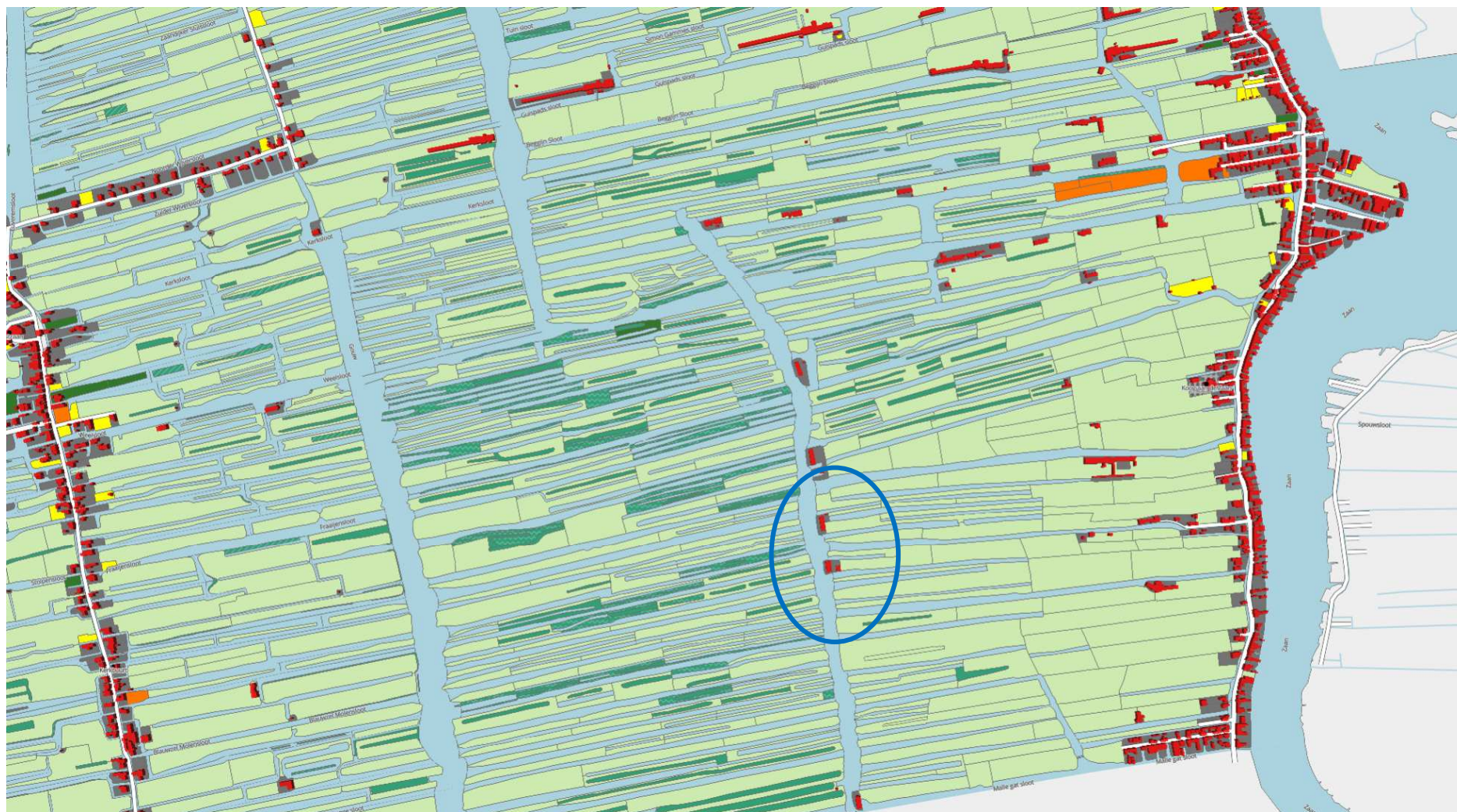
Het dorp Koog aan de Zaan is ontstaan als dijknederzetting op de westelijke oever van de rivier De Zaan. Uit het kadastraal minuutplan 1811-1832 blijkt dat de rivierdijk weliswaar tweezijdig was bebouwd, het merendeel van de panden stond destijds buitendijs. Binnendijs lag aan de voet van de dijk een wetering, waarover bruggen lagen ter ontsluiting van de erven. In het dorp kwamen enkele bebouwingsconcentraties voor. Aan de noordzijde van het dorp lag ter hoogte van de ‘Kooger schutsluis’ (gebouwd in 1722 ter vervanging van een houten sluis en in 1825 hersteld)¹ een cluster met huizen. De nederzettingsstructuur kenmerkte zich op deze plek door enkele binnen- en buitendijs dwarsstraten die min of meer haaks op de Lagendijk aangelegd waren. Een tweede kleine bebouwingsconcentratie bevond zich nabij de Nederlands-Hervormde kerk (Koogerkerk, gebouwd in 1685). Tot slot lagen ten zuiden van de bescheiden dorpskern nog twee bebouwingsconcentraties, die gegroeid waren langs weteringen die dwars op de richting van de dijk waren aangelegd, waaronder de Mallegat Sloot op de grens met de gemeente Zaandam.

Ten westen het dorp was aan het begin van de negentiende eeuw sprake van een open veenweidelandschap van polder Westzaan. Het oostelijk gedeelte van deze polder stond bekend als het ‘Westzijde(rveld)’. Het gebied ten westen van De Wetering en ten noorden van het Mallegat werd in het verleden aangeduid als ‘Oost-Indiën’.

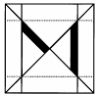
De polder Westzaan kenmerkte zich door een verkavelingsstructuur van smalle percelen die van elkaar gescheiden werden door brede sloten. Min of meer parallel aan de rivier liepen enkele grote weteringen: De Wetering en De Gouw. De perceelsgrootte in het gebied tussen de dijk en De Wetering was over het algemeen groter dan in het gebied tussen De Wetering en De Gouw. De reden was dat direct ten westen van de dijk hoger gelegen rivierafzettingen voorkwamen, waardoor minder sloten nodig waren voor de ontwatering. De sloten hadden in deze zone van het landschap bovendien een geringere breedte. In het lagergelegen gedeelte van de polder Westzaan was de dichtheid aan brede sloten veel groter. De kavels waren smal en langgerekt. De natste delen waren in gebruik als hooiland of rietland.

Een belangrijke ruimtelijke transformatie vond omstreeks 1869 plaats, toen het gedeelte van de spoorlijn tussen Zaandam en Uitgeest werd aangelegd. De Zaanlijn doorsneed de polder ‘Westzaan’, die zich tussen de rivier De Zaan en het bebouwingslint van het dorp Westzaan lag. In de periode tussen 1900 en 1940 werd het gebied tussen de historische dijknederzetting Koog aan de Zaan en de spoorlijn volledig bebouwd. In de stedenbouwkundige opzet van deze vooroorlogse woonwijk is de verkavelingsstructuur van het polderlandschap nog duidelijk herkenbaar.

¹ Oosthoek, A. (1921): *Voorloopige lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, De Provincie Noord-Holland (deel V). Utrecht.* (www.dbnl.org).

Gedigitaliseerde versie van het kadastraal minuutplan 1811-1832 (bron: www.hisgis.nl), met rechts de dijknederzetting Koog aan de Zaan. Het onderzoeksgebied is blauw omcirkeld.

2.2 Prestedelijke situatie Molenwerf

De straatnaam Molenwerf verwijst naar de geschiedenis van de plek. Tot het midden van de 20ste eeuw stonden langs De Watering namelijk verschillende windmolens. De molen ‘Het Prutshuis’ (ook wel ‘De Gebroeders’) bevond zich aan de noordwestzijde van het huidige plangebied, ongeveer op de plek van de watergang met begeleidende groenstructuur en het langsgelegen parkeerterrein aan de Guldenakker. Deze zogenaamde biksteenmolen diende voor het fijnmalen van zandsteen tot schuurzand (‘bik’). De molen stond op de kop van een langgerekt perceel aan de oostzijde van watergang De Watering. Direct noordelijk van Het Prutshuis stond pelmolen ‘De Matsman’, ongeveer ter hoogte van het huidige pand Westerkoogweg 8. In dit type molen werd in het verleden gerst tot gort gepeld. Noordelijk van molen ‘De Matsman’ stonden nog drie pelmolens langs De Watering: ‘De Elzenboom’, ‘De Jonge Wildeman’ en ‘De Glazenmaker’.

Uit navolgende afbeelding met een projectie van het kadastraal minuutplan 1811-1832 op een actuele luchtfoto blijkt dat de ligging van de huidige watergang langs de Westerkoogweg slechts zeer gedeeltelijk samenvalt met het tracé van De Watering. De voormalige molenlocaties zijn in de stedenbouwkundige opzet van de wijk niet herkenbaar. Daarnaast blijkt uit deze vergelijking dat het prestedelijk verkavelingspatroon aan de westzijde van de Westerkoogweg nog enigszins herkenbaar is in de stedenbouwkundige opzet van de wijk. Aan de oostelijke zijde is deze relatie zwakker.

Projectie van het kadastraal minuutplan 1811-1832 op een actuele luchtfoto (bron: www.hisgis.nl). Ongeveer ter hoogte van de Westerkoogweg met langsgelegen watergang en begeleidende groenstructuur lag in het verleden De Watering. Op deze kaarten is de bebouwing van biksteenmolen ‘Het Prutshuis’ en pelmolen ‘De Matsman’ zichtbaar.

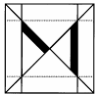
Fragment van kadastertekening, in 1942 vervaardigd door de gemeentearchitect en in 1948 gekopieerd door Dz. G. Husslage. Op deze afbeelding is de locatie van de molens 'Het Pruthuis', 'De Matsman', 'De Elzenboom', 'De Jonge Wildeman' en 'De Glazenmaker' zichtbaar (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, inventarisnummer 0004312).

Biksteenmolen 'De Gebroeders' of 'Het Pruthuis', datering foto 13 juli 1945 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, geen inventarisnummer).

Biksteenmolen 'De Gebroeders' of 'Het Pruthuis', datering foto ca. 1930 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, geen inventarisnummer).

Biksteenmolen 'De Gebroeders' of 'Het Pruthuis', datering foto 1925-1930 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, inventarisnummer 0005256).

Biksteenmolen 'De Gebroeders' of 'Het Pruthuis', datering foto ca. 1930 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, inventarisnummer 0005256).

Pelmolen 'De Matsman', achtkante bovenkruier met schuren, te Koog aan de Zaan, aan en ten oosten van De Watering, iets ten noorden van de Reëlenstraat, het voormalige molenerf ligt ongeveer in het midden van de nieuwbouwwijk Westerkoog (aanvankelijk Havezathe). Bouwjaar 1746, afgebrand op vrijdag 11 september 1903 tijdens een hevig onweer. Datering foto 1902 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, geen inventarisnummer).

Pelmolen 'De Elzenboom' (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, inventarisnummer 0015311).

Westzijderveld. Van links naar rechts de pelmolens 'De Jonge Wildeman', 'De Matsman' en 'De Elzenboom' (bron: Beeldbank Archief Zaanstad, inventarisnummer 91.002722).

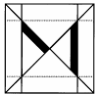
Koog aan de Zaan. De Watering. Van links naar rechts de pelmolens 'De Jonge Wildeman', 'De Elzenboom' en 'De Matsman'. Datering foto 1895-1902 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, geen inventarisnummer).

Gezicht over De Watering in noordoostelijke richting, met van links naar rechts de pelmolens 'De Jonge Wildeman', 'De Elzenboom' en 'De Matsman'. Laatstgenoemde molen werd in 1746-1747 gebouwd en brandde in 1903 af ten gevolge van blikseminslag. Datering foto 1895-1902 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, inventarisnummer 0017652).

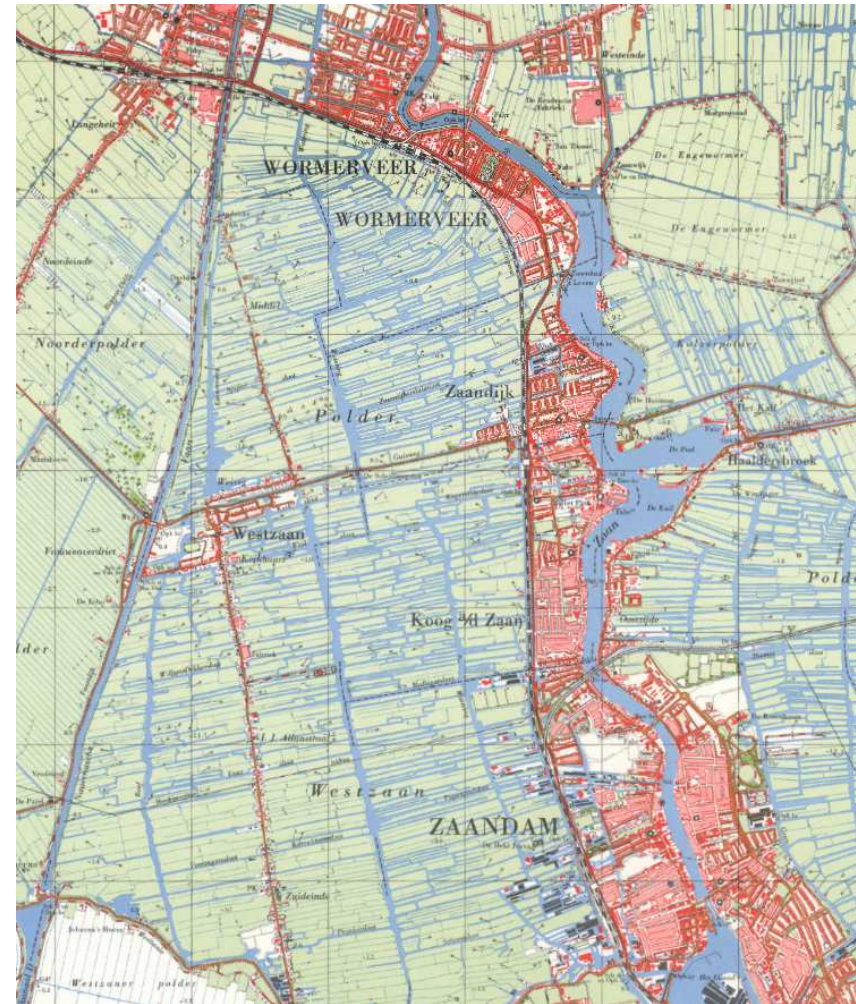
Koog aan de Zaan. Gezicht vanaf de spoorlijn naar het westen. Van links naar rechts pelmolens 'De Matsman', 'De Elzenboom' en 'De Jonge Wildeman'. Datering foto rond 1880-1883 (bron: Beeldbank De Zaanse Molen, inventarisnummer 0004948).

2.3 Planning en aanleg van woonwijk Westerkoog

Tussen 1945 en 1960 vonden in Koog aan de Zaan slechts enkele zeer kleinschalige dorpsuitbreidingen plaats, uitsluitend aan de oostzijde van de spoorlijn tussen Zaandam en Uitgeest. Hoewel Koog aan de Zaan al sinds 1945 het streven had om het Westzijderveld te ontsluiten voor woningbouw en daarop anticipeerde door veel gronden aan te kopen, was het provinciaal beleid erop gericht om eerst alle beschikbare bouwgronden in de kernen te gebruiken. Dit had tot gevolg dat woningen voornamelijk in andere gemeenten werden gebouwd, zoals in Westzaan, Zaandam en Wormer. In 1962 werd vanaf zijn aantreden door CPN-wethouder Piet Kaayk gepleit voor woningbouw in het Westzijderveld en de aanleg van sportvelden.² Overigens werden in dezelfde periode door de *Nederlandse vereniging tot bescherming van vogels* pogingen ondernomen om het Westzijderveld aan te wijzen als weidevogelreservaat, waarbij aandacht werd gevraagd voor de bedreiging die industrievestiging en woningbouw op zouden leveren voor de vogelstand.³

Toen in 1963 door Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland het ontwerp-structuurplan voor de Zaanstreek werd gepresenteerd, was geen rekening gehouden met de wens van de gemeente Koog aan de Zaan om het Westzijderveld te ontwikkelen tot woningbouwlocatie. Vanwege de teleurstelling werd door het gemeentebestuur besloten om een eigen planoloog in de arm te nemen. Prof. Ir. J.H. Froger leverde niet alleen argumenten voor een uitbreiding in het Westzijderveld, ook werd door hem een alternatief plan opgesteld, dat rekening hield met de verkeersontsluiting en de aanleg van een brede groenstrook tussen de woonwijk en een geprojecteerd industrieterrein.⁴

Topografische kaart 1961 (bron: www.topotijdreis.nl).

² *De Waarheid*, 25 oktober 1962: Wethouder Kaayk: *De Koog moet weer lucht krijgen! Van Westzijderveld hangt alles af* (bron: www.delpher.nl).

³ *Trouw*, 14 maart 1962: *Westzijderveld (100 ha) straks vogelreservaat?* (bron: www.delpher.nl).

⁴ *De Waarheid*, 30 juni 1964: *Koog aan de Zaan wijst structuurplan af. Koog nam eigen planoloog* (bron: www.delpher.nl).

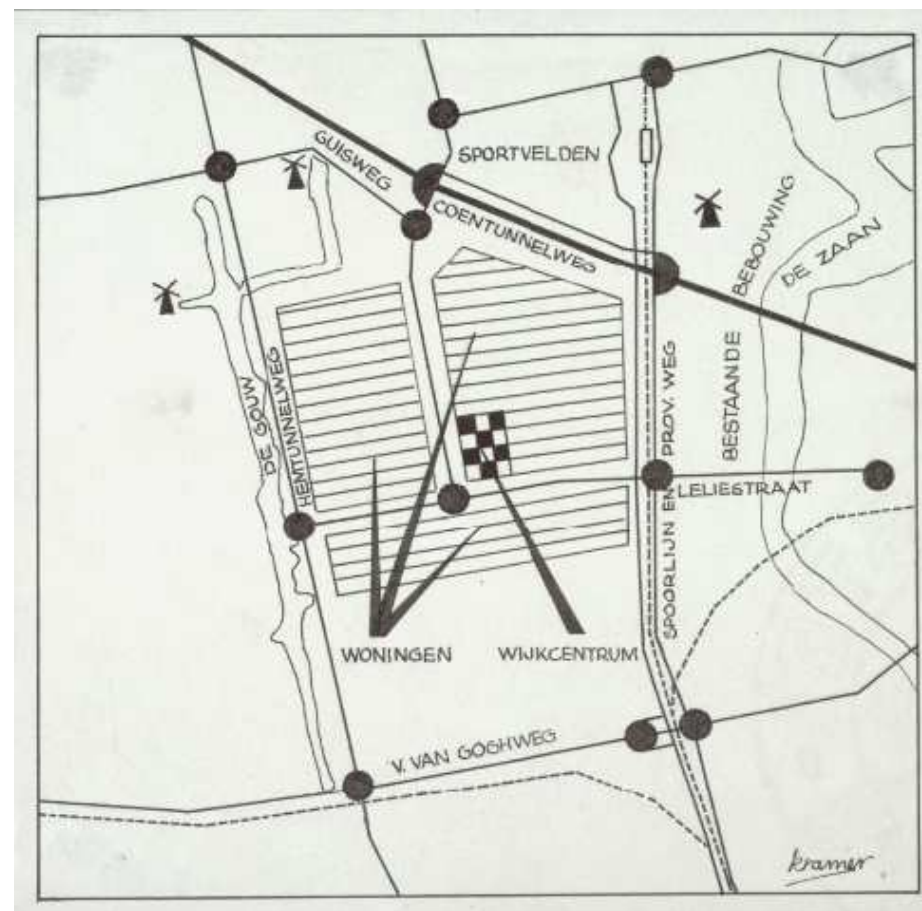
Krantenartikel in Trouw op 14 maart 1962 (bron: www.delpher.nl).

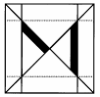
Krantenkop in dagblad 'De Waarheid', 25 oktober 1962 (bron: www.delpher.nl).

Krantenartikel in dagblad 'De Waarheid' op 30 juni 1964 (bron: www.delpher.nl).

Schets van het uitbreidingsplan van Koog aan de Zaan ten westen van de spoorlijn, naar het ontwerp van prof. ir. J.H. Froger (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 21.01311). Belangrijk onderdeel van het uitbreidingsplan was de realisatie van een wijkcentrum. In het midden van de nieuwe woonwijk werd deze centrumzone ('core') geprojecteerd, bij een snijpunt van wijkontsluitingswegen. Dit stedenbouwkundig ontwerpprincipe is nog herkenbaar in de huidige ruimtelijke opzet van de wijk Westerkoog.

Naar aanleiding van het plan-Froger werd in de herziening van het structuurplan voor de Zaanstreek in 1965 door de provincie Noord-Holland de mogelijkheid geboden tot woningbouw door de gemeente Koog aan de Zaan en Zaandam in het Westzijderveld. Volgens het structuurplan zouden in het Westzijderveld 51.000 mensen gehuisvest kunnen worden. Wel werd vastgelegd dat een groene 'bufferzone' tegen luchtverontreiniging aangelegd diende te worden. De nieuwe woonwijken (thans Westerkoog en Westerwatering) zouden aangesloten worden op een hoofdverkeersroute richting een Hemtunnel, die naast de spoortunnel gebouwd zou worden. Deze tunnel en Hemtunnelweg zijn uiteindelijk niet gerealiseerd.

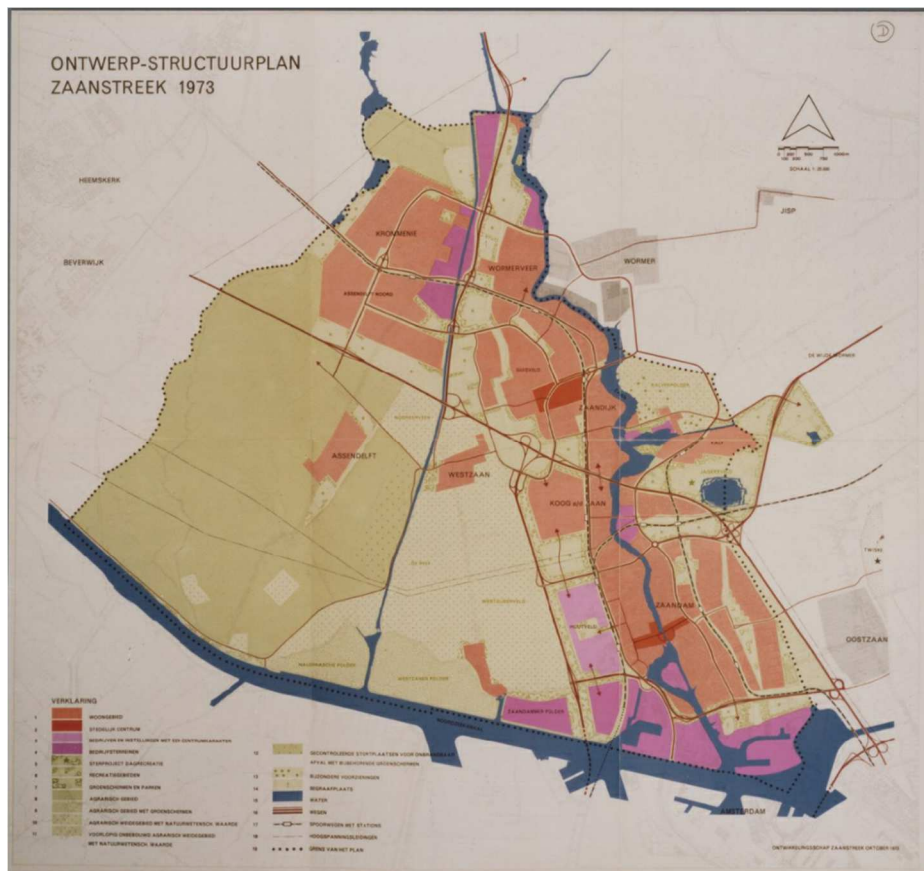
Ondanks maatschappelijke protesten tegen de uitbreiding in het Westzijderveld, vanwege de dreigende teloorgang van aanwezige landschappelijke en ecologische waarden, werd begin jaren 70 door de gemeenten van de Zaanstreek ingestemd met het streekplan van de provincie Noord-Holland.

Krantenartikel in Algemeen Handelsblad op 7 oktober 1965 (bron: www.delpher.nl).

Veldnamenkaart Westerkoog, datering 14 november 1969 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 5300404).

Ontwerp-structuurplan Zaanstreek 1973 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 32.00353).

Maandag beslissing over woningbouw op Westzijderveld Fraai natuurgebied in de Zaanstreek bedreigd

door Rudie van Meurs

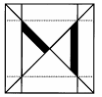
Krantenartikel in Trouw op 8 januari 1972 (bron: www.delpher.nl).

Woningbouw

ZAANDAM — Nog dit jaar zal de eerste woningbouw in het Westzijderveld ten westen van de spoorlijn Zaandam-Koog Zaandijk ter hoogte van de voormalige gemeente Koog aan de Zaan beginnen. Het totale plan omvat 2745 woningen, waarvan 43 procent in de sociale sector valt. Aanvankelijk was dit percentage 33 procent.

Het plan zal binnen vijf jaar in vier fasen worden gerealiseerd. Er zal 13 procent in hoogbouw worden uitgevoerd.

Krantenartikel in Het Parool op 13 maart 1974 (bron: www.delpher.nl).

Het globale structuurplan van de stedenbouwkundige J.H. Froger diende als kader voor de uitwerking van het stedenbouwkundig plan voor de woonwijk 'Westerkoog', die werd aangelegd in het gedeelte van de Westzijderveld dat behoorde tot de gemeente Koog aan de Zaan. Het ontwerp werd gemaakt door Jan Vormer, architect-stedenbouwkundige bij het bureau Tauber Architecten uit Alkmaar.

In 1973 besloot de gemeenteraad van Koog aan de Zaan om in samenwerking met 'Projektontwikkelingsmaatschappij De Havenzathe' de eerste fase van het plan te realiseren.⁵ Met de gefaseerde aanleg van de woonwijk werd in 1974 begonnen, nadat het terrein in de voorafgaande jaren bouwrijp was gemaakt.

Luchtfoto van Koog aan de Zaan met op de achtergrond de wijk Westerkoog die in ontwikkeling is, datering foto 1972 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 22.23835). Op deze foto is te zien dat de aanwezige landschapselementen (sloten) bij het bouwrijp maken van het terrein goeddeels verdwenen.

⁵ Historische Vereniging Koog-Zaandijk (2018): *Plan Havenzathe later Westerkoog* (www.historischeverenigingkoogzaandijk.nl).

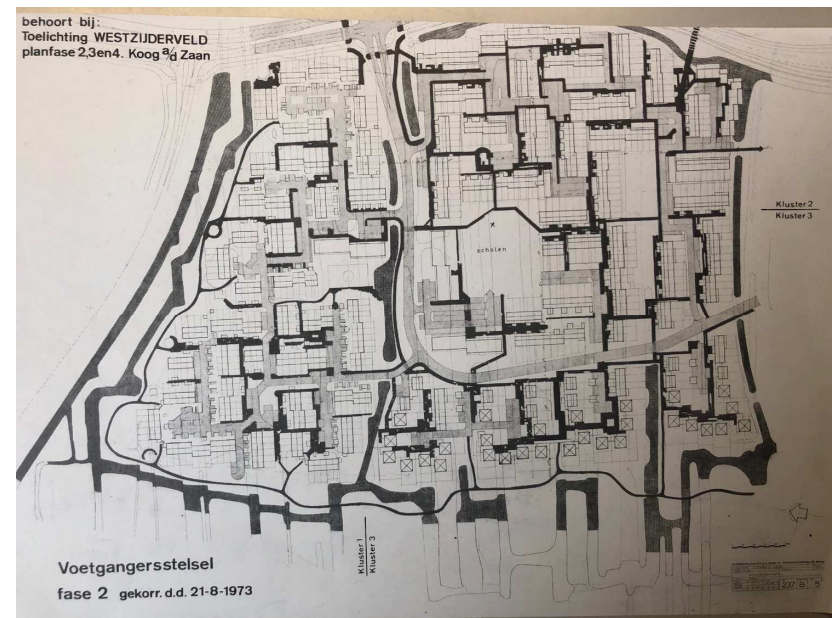
2.4 Stedenbouwkundig ontwerp van de woonwijk Westerkoog

Voor de uitwerking van het stedenbouwkundig plan maakte architect-stedenbouwkundige Jan Vormer gebruik van modules, oftewel bouwstenen die samengesteld werden op basis van een raming van het benodigde aantal woningen, de ligging van het groen en de gewenste infrastructuur. Deze ruimtelijke eenheden bestonden uit blokjes eengezinswoningen, rond een hof, bijbehorende parkeerplaatsen, openbaar groen en een ontsluitingsweg. Door de keuze en schikking van een kleine variatie aan modules werd een samenhangende wijkstructuur samengesteld. Aan deze benadering lag een Structuralistische ontwerpgedachte ten grondslag, waarin de woonomgeving wordt beschouwd als een middel om relaties vorm te geven. De wisselwerking tussen de mens en de gebouwde omgeving stond daarbij centraal. In de wijk Westerkoog is dit onder andere herkenbaar door de zorgvuldig ontworpen overgangen tussen privé en openbaar, de elkaar overlappende verkeersstromen en de wijze waarop het openbare groen een wezenlijk onderdeel vormt van het stedenbouwkundig weefsel van de wijk.⁶ Voor het laatstgenoemde aspect geldt dat het bureau 'Warnau, Hofman en Kalff tuinarchitecten b.v.' het landschappelijk plan verzorgde.

Een wezenlijk onderdeel van het stedenbouwkundig ontwerp vormt de hiërarchische verkeersstructuur. Aan een ringvormige wijkontsluitingsweg werden woonerven met doodlopende straten ('cul-du-sac') geprojecteerd. Daarnaast ging het oorspronkelijk plan uit van de aanleg van een centrale ontsluitingsweg, dwars door de woonwijk heen. Op ontwerptekeningen, een maquette en historische luchtfoto's is het enigszins slingerende

wegtracé tussen de huidige Guisweg en De Binding duidelijk herkenbaar. Deze centrale ontsluitingsweg is echter nooit (volledig) aangelegd.⁷

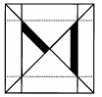
De hiërarchische verkeersstructuur komt ook tot uitdrukking in het netwerk van voetgangerspaden dat de verschillende woonbuurtjes en de centrumzone van de woonwijk Westerkoog met elkaar verbindt. In functioneel-ruimtelijk opzicht zijn deze voetgangerspaden onafhankelijk en complementair aan de wegenstructuur voor gemotoriseerd verkeer, waarbij de verkeersstromen elkaar overlappen.

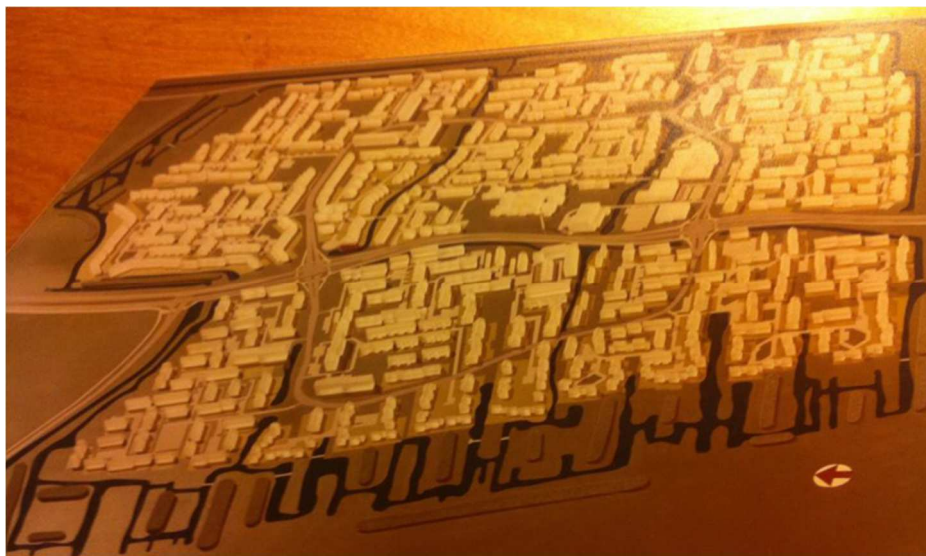
Voorstel 2de fase Westerkoog: stelsel van voetgangerspaden (bron: J. van der Werf, 2007).

⁶ Werf, J. van der (2007): *Westerkoog, 30 jaar na de aanleg - een onderzoek naar vormen van toe-eigening*, in: *Just Outside My Yard. Onderzoek naar de betekenis van informele ruimte in de stad*, pp. 49-71.

⁷ In het kader van deze beknopte cultuurhistorische verkenning is niet achterhaald, waarom de centrale ontsluitingsweg niet conform het oorspronkelijk stedenbouwkundig plan is aangelegd.

Plattegrond van de woonwijk Westerkooij met variaties op de module (bron: J. van der Werf, 2007).

Maquette van de woonwijk Westerkoog, datering onbekend (bron: Historische Vereniging Koog-Zaandijk, 2021). Behalve de ringvormige wijkontsluitingsweg is de centrale ontsluitingsweg als hoofdstructuur herkenbaar. Ook de groen-blauwe dooradering van de wijk door watergangen met begeleidend groen is op deze maquette te zien.

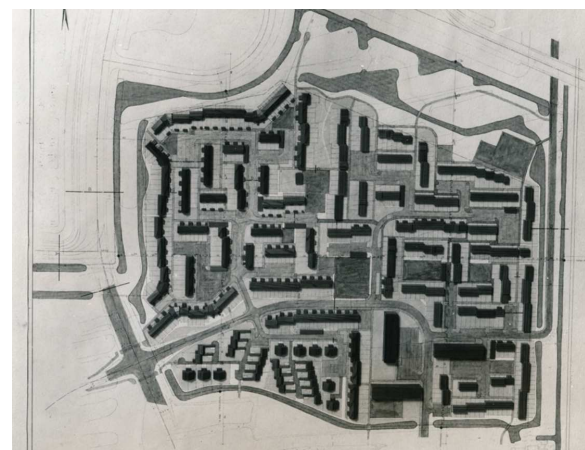
Plankaart van de woonwijk Westerkoog, datering onbekend (bron: Historische Vereniging Koog-Zaandijk, 2021). Door het midden van de wijk loopt de centrale ontsluitingsweg. Het vlak met de puntjesarcering is bestemd als centrumgebied.

De wijk kreeg een organische opbouw, waarbij verschillende ruimtelijke schaalniveaus (wijk, buurtjes, woonlobben, woonstraten, woonblokjes, woningen) met elkaar zijn verweven. Ook ging het plan uit van een heldere functionele zonering. In het midden van de wijk werd langs de ringvormige wijkontsluitingsweg - nabij de kruising van de niet gerealiseerde centrale ontsluitingsweg - een gebied bestemd voor voorzieningen. In deze centrumzone ('core') werden een winkelcentrum, cultureel centrum, sporthal en scholencomplex gebouwd. Deze centrumzone vormt samen met de ringvormige ontsluitingsweg een belangrijke ruimtelijke drager van de stedenbouwkundige structuur van de wijk.

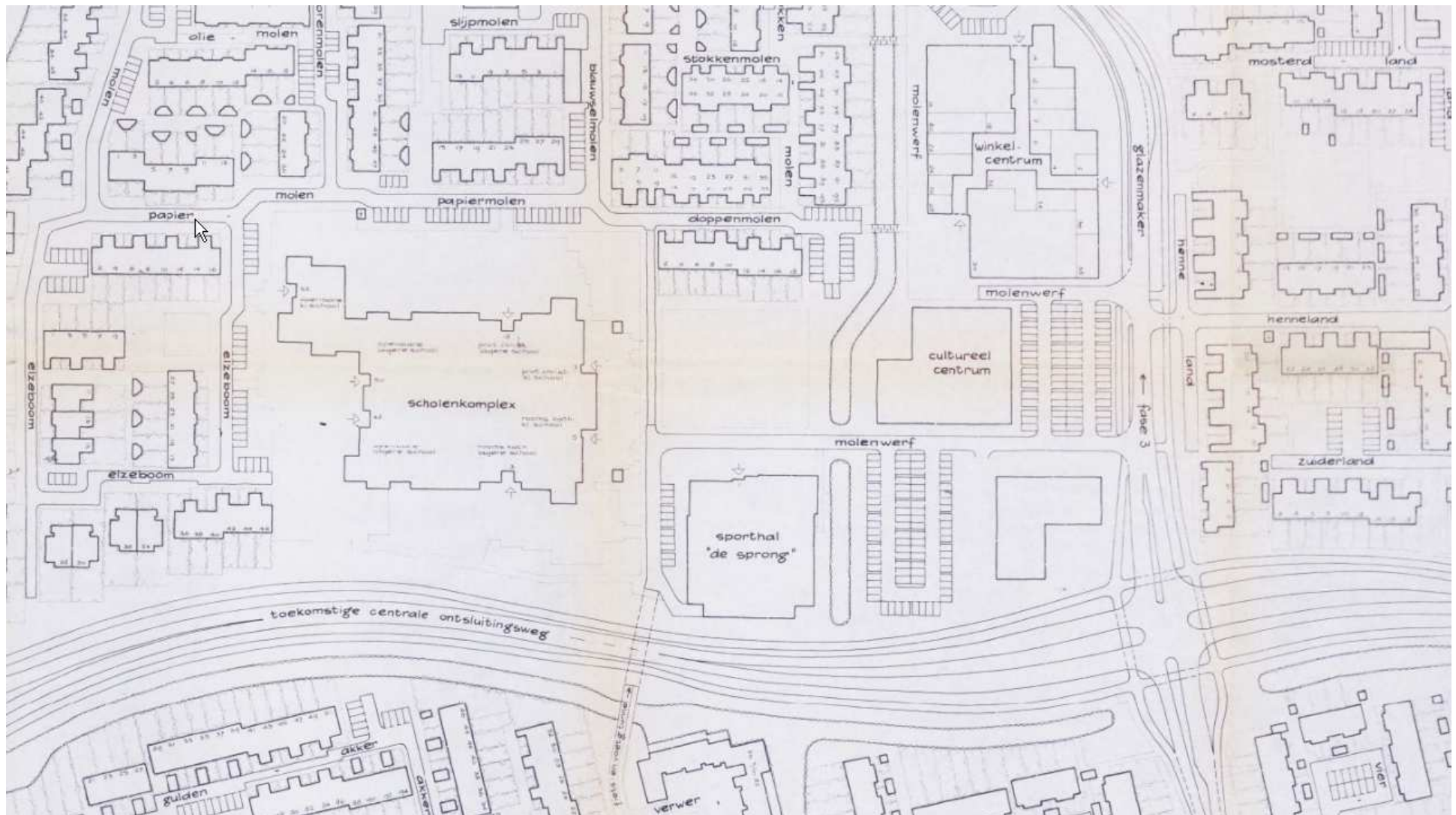
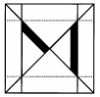
Een ander aspect van de zonering was de aanleg van een brede groene buffer langs de randen van de wijk, die een recreatieve functie had. In de nieuwe woonwijk Westerkoog werden verscheidene speelplaatsen aangelegd, waarbij de naastgelegen woningen met de achterzijde werden georiënteerd op deze groene ruimten. De woonbuurtjes werden van elkaar gescheiden door brede waterpartijen met begeleidende groenstructuren, die van oost naar west werden aangelegd. Langs deze groenblauwe aders van de wijk werden vooral openbare groenstroken en achtertuinen van woningen gesitueerd. Het stelsel van watergangen was daarmee een verbindende component van de stedenbouwkundige opzet; het blauwgroene raamwerk vormde een pendant van de wegenstructuur voor gemotoriseerd verkeer. Wel was er een nauwe samenhang tussen de groen ingerichte gebieden en de langzaamverkeersroutes door de wijk.

Plan Westzijderveld te Koog aan de Zaan, in 1978 vervaardigd door Gemeentewerken Zaanstad Afdeling Stedebouw (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 53.00446).

Plankaart van het noordelijk gedeelte van de woonwijk Westzijderveld (eerste fase). Linksonder is de kruising van de Westerkoogweg met ringweg (De Wildeman-De Glazenmaker) weergegeven. Uit deze plankaart blijkt dat oorspronkelijk ook een afslag in zuidelijke richting was ontworpen, in de richting van het huidige plangebied (bron: Historische Vereniging Koog-Zaandijk, 2021).

Fragment van het Plan Westzijderveld te Koog aan de Zaan, in 1978 vervaardigd door Gemeentewerken Zaanstad Afdeling Stedebouw (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 53.00446). In de centrumzone kwam een cluster van voorzieningen: een winkelcentrum, cultureel centrum, sporthal en scholencomplex.

2.5 Stedenbouwkundige ontwikkeling centrumzone Westerkoog

In tegenstelling tot de omliggende woonbuurtjes, die zich in hoofdlijnen kenmerken door een fijnmazige stedenbouwkundige structuur en kleinschalige bouwkundige eenheden in de vorm van blokjes geschakelde woningen van twee bouwlagen met kap, is de korrel, schaal en maat in de centrumzone afwijkend. Sinds de aanleg in de jaren 70 kenmerkt dit gebied zich in stedenbouwkundig opzicht door een ruime opzet, die samenhangt met aanwezige functies en ligging aan de ringvormige wijkontsluitingsweg. De open ruimten bestaan uit enkele middelgrote parkeerterreinen, (school)pleintjes met een verblijfsfunctie en groenvoorzieningen in de vorm van een speelveldje, gazons en beplantingsstroken. Bebouwde en onbebouwde velden wisselen elkaar af, waardoor alle gebouwen vrij in de ruimte staan. De footprint van de bebouwing in de centrumzone is groot, terwijl de bouwhoogte relatief bescheiden is. De oorspronkelijke bebouwing is vormgegeven in de stijl van het Structuralisme en kenmerkt zich door een compositie uit kubistische kleinere eenheden, die terug te voeren zijn op de menselijke maat en vormgegeven vanuit het idee om mensen tot ontmoetingen uit te nodigen.

Verder ging het ontwerp uit van een functionele ordening, waarbij de entrees tot het winkelcentrum en cultureel centrum beide waren gelegen aan een verkeersluw pleintje langs een oost-west georiënteerde watergang. De parkeerterreinen werden gesitueerd aan de zuidzijde van de centrumzone, nabij de wijkontsluitingsweg. Het scholencomplex en de sporthal vormden samen met het aangrenzende speelveldje eveneens een functioneel cluster binnen de centrumzone. Behalve de toegangswegen vanaf de wijkontsluitingsweg tot de parkeerterreinen kwam rondom de gebouwen openbare ruimte voor die ingericht was als voetgangers- en verblijfsgebied. Uit navolgende luchtfoto uit de jaren 80 van de vorige eeuw blijkt dat langs de oost-west georiënteerde watergang opgaande

beplanting stond. Ook kwam langs de oostzijde van de Westerkoogweg (niet gerealiseerde centrale ontsluitingsweg) een brede strook met beplanting voor. Aan de westzijde van de weg is een lange bomenrij herkenbaar, die de naastgelegen watergang begeleidt.

Al met al kenmerkte de centrumzone zich na de realisatie in de jaren 70 door een nauwe ruimtelijke samenhang tussen de gebouwde voorzieningen, het weefsel van de omliggende woonbebouwing, de groenstructuur en de infrastructuur in de vorm van de ringvormige wijkontsluitingsweg en het netwerk van voetgangerspaden.

Fragment van een luchtfoto van Westzijderveld, op 18 augustus 1983 vervaardigd door K.L.M. Aerocarto vogelvlucht en KLM Technische Dienst (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 22.05057).

Voorstelling in Buurtcentrum De Vuister, in 1991 vervaardigd door Ronald Peeters (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 28.19261).

Interieur bibliotheek Westzijderveld Molenwerf, datering 1988, foto vervaardigd door Han de Groot (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 28.19127).

Expositie van miniatuurtreinen in Buurthuis De Vuister, foto in 1991 vervaardigd door Ronald Peeters (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 28.19262).

Schoolplein van Rooms-Katholieke Basisschool De Golfbreker, in 1995 vervaardigd door Henk van de Leur. De school was onderdeel van het scholencomplex 'Westerkoog' (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 28.00736).

Het karakter van de centrumzone veranderde vanaf de jaren 90 van de vorige eeuw in sterke mate door drie ruimtelijke transformaties, die allen volgden op een verwoestende brand. Allereerst vond op 7 juni 1995 een grote brand plaats in het winkelcentrum 'Westerkoog'. Door de slechte brandpreventie, die samenhang met het ontbreken van een brandcompartimentering in de plafonds, werd het gehele complex door de brand verwoest.⁸ In april 1997 werd het nieuwe winkelcentrum Westerkooog geopend. In het daaropvolgende jaar ging sporthal 'De Sprong' in vlammen op, waarna sloop van het gebouw volgde. In 2016 werden de funderingspalen verwijderd. Nadien is de plek van de voormalige sporthal ingericht als gazon. Ook het scholencomplex 'Westerkooog' viel ten prooi aan een vuurzee. Op 17 februari 2001 verspreidde een beginnende brand in de school 'De Watermolen' zich naar de scholen 'De Golfbreker' en 'Het Baken'. Op de plek van het voormalige scholencomplex werden twee nieuwe schoolgebouwen gebouwd. Het kinderdagverblijf 'De Wielewaal' bleef gespaard. Dit gedeelte van het oorspronkelijke scholencomplex is nog steeds aanwezig aan de zijde van de Elzeboom.

Een vierde ruimtelijke transformatie vond omstreeks 1998 plaats aan de westrand van de centrumzone. Twee delen van de groenzone tussen de Westerkooogweg en de naastgelegen watergang werden bebouwd met een activiteitencentrum en wooneenheden van de zorgorganisatie 'Prinsenstichting'.

De hiervoor beschreven ruimtelijke transformaties hadden tot gevolg dat de ontworpen samenhang tussen de gebouwde voorzieningen, het weefsel van de omliggende woonbebouwing, de groenstructuur en de infrastructuur (ringvormige wijkontsluitingsweg en het netwerk van

voetgangerspaden) werd aangetast en minder afleesbaar werd in de stedenbouwkundige structuur. Om deze wijzigingen in de ruimtelijke opzet van de centrumzone inzichtelijk te maken, zijn op pagina 31 twee topografische kaarten uit 1988 en 2017 opgenomen. Bovendien is op pagina 32 een projectie van een kadastrale kaart uit 1994 op een actuele luchtfoto weergegeven. Uit deze kaartvergelijkingen blijkt dat de verschillende ruimtelijke transformaties (sloop-nieuwbouw winkelcentrum, sloop sporthal, sloop-nieuwbouw scholencomplex en realisatie van woningbouw langs de westzijde van de Westerkooogweg) van grote invloed zijn geweest op de gaafheid en herkenbaarheid van de oorspronkelijke ruimtelijke opzet van de centrumzone.

Foto van het winkelcentrum Westerkooog, in 1995 gemaakt door Dirk Jongejans (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 21.13283).

⁸ Gemeentearchief Zaanstad

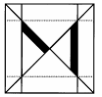

Foto van de brand in winkelcentrum Westerkoog, op 7 juni 1995 vervaardigd door Leendert Moerland (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 21.31944)

Foto na de brand in winkelcentrum Westerkoog, op 7 juni 1995 vervaardigd door Leendert Moerland (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 21.31948).

Ingang sporthal De Sprong, datering 1998 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 21.45624).

De sloop van de afgebrande sporthal 'De Sprong', foto in 2016 vervaardigd door Nathan Mandjes. De houten funderingspalen zijn uit de grond getrokken om verwijderd te worden (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 20.00320).

Sporthal De Sprong na de brand, foto vervaardigd door Dirk Ronitz (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 20.00197).

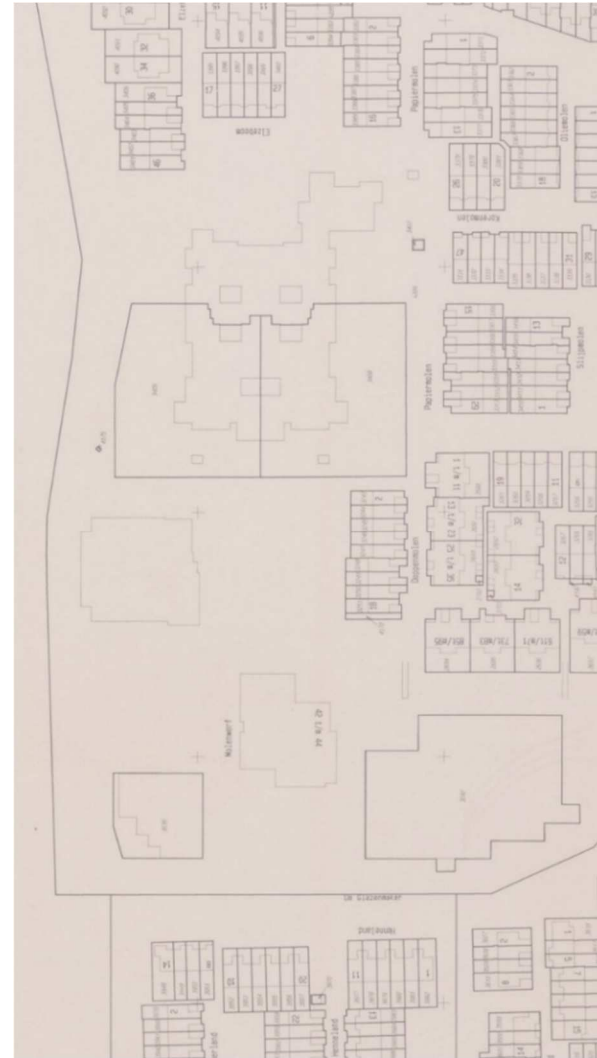
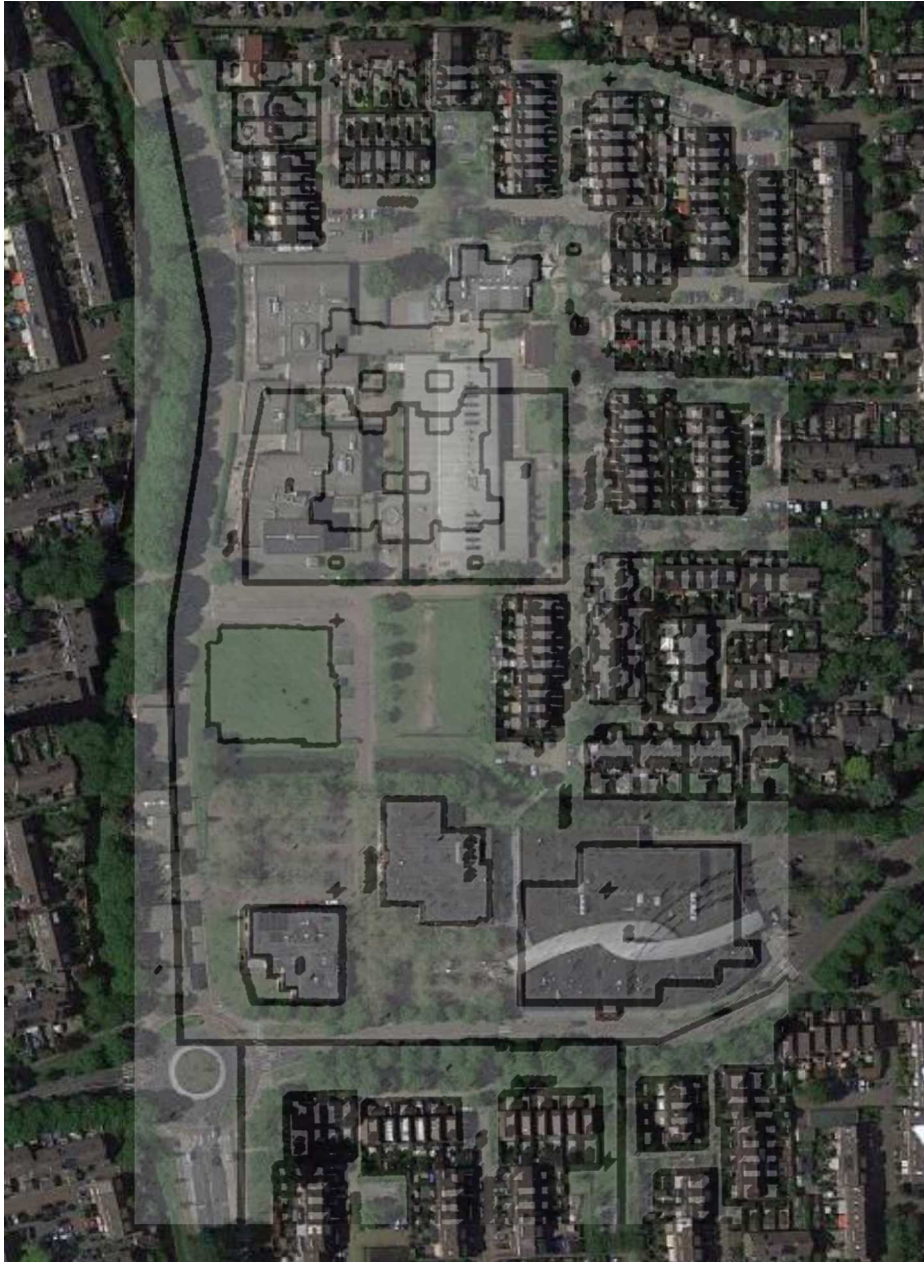
Scholencomplex na de brand op 17 februari 2001 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 21.13277).

Topografische kaart 1988 (bron: www.topotijdreis.nl).

Topografische kaart 2017 (bron: www.topotijdreis.nl).

Fragment van een kadastrale kaart van Westerkoog uit 1994 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, inventarisnummer 53.00549). Links een projectie van een bewerkte versie van deze kadastrale kaart op een actuele luchtfoto (bron: www.googlemaps.com), ter vergelijking van de contouren van de oorspronkelijke en huidige bebouwing.

3 RUIMTELIJKE OPZET EN KARAKTER

3.1 Typering en waardering

Het onderzoeksgebied maakt onderdeel uit van de centrumzone van de naoorlogse uitbreidingswijk Westerkoog. Kenmerkend voor de ruimtelijke opzet en het karakter van deze wijk zijn de organische stedenbouwkundige structuur, het hiërarchische wegensstelsel en de groen-blauwe omkadering en dooradering. Het prestedelijk verkavelingspatroon is nog enigszins herkenbaar in de stedenbouwkundige opzet van de wijk, echter vooral in de oriëntatie van wegen, watergangen en bouwblokken en nauwelijks in de vorm van fysieke relictten. Ook het tracé van de huidige watergang langs de Westerkoogweg valt slechts zeer gedeeltelijk samen met De Watering, die voor de aanleg van de wijk op deze plek lag. De verschillende molenlocaties zijn niet meer zichtbaar in de ruimtelijke opzet van de wijk.

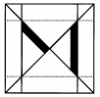
Binnen de wijk neemt de centrumzone door zijn functie en ligging een bijzondere plek in, die tot uitdrukking komt in de relatief grote maat en schaal van de bebouwing en openbare ruimte. Daarnaast vormt de ruimtelijk-functionele relatie van de centrumzone met de ringvormige wijkontsluitingsweg een belangrijk kenmerk van de stedenbouwkundige opzet. In de schetsplannen die in 1964 werden vervaardigd door prof. ir. J.H. Froger vormde dit al een belangrijk aspect. De Westerkoogweg met naastgelegen watergang en begeleidende groenstrook is een ruimtelijke drager van de wijk. Wel geldt dat deze structuur niet conform het oorspronkelijk stedenbouwkundig plan uit de jaren 70 is gerealiseerd. Het ontwerp ging namelijk uit van de aanleg van een centrale wijkontsluitingsweg. Door de latere bouw van een activiteitencentrum en wooneenheden in de groenzone langs de Westerkoogweg is minder afleesbaar geworden dat deze structuur (tracé en profiel) een overblijfsel vormt van de nooit volledig gerealiseerde centrale wijkontsluitingsweg. Wel maakt de watergang met begeleidende groenstructuur langs de

Westerkoogweg samen met de oostwest georiënteerde watergang met begeleidende groenstructuur onderdeel uit van het blauwgroene raamwerk, dat in de ruimtelijke opzet van de wijk een pendant vormt van de wegenstructuur voor gemotoriseerd verkeer.

Een groot deel van de bebouwing in de centrumzone is recent tot stand gekomen. Uitsluitend het cultureel centrum (Molenwerf 42-44), een kantoorgebouw (Molenwerf 11-15) en een gedeelte van het oorspronkelijke scholencomplex (Elzeboom 52) dateren nog uit de bouwperiode van de wijk. Na brand zijn verschillende gebouwen in het gebied gesloopt en - al dan niet - vervangen door nieuwbouw: een winkelcentrum, sporthal en scholencomplex. Door deze ruimtelijke transformaties is de samenhang in het bebouwingsbeeld tegenwoordig gering. Ook hebben deze ingrepen geleid tot veranderingen in de ruimtelijke structuur, waardoor de stedenbouwkundige ontwerpprincipes die ten grondslag lagen aan de oorspronkelijke ruimtelijke opzet minder afleesbaar zijn geworden. Een voorbeeld is de verdwenen openbare ruimte tussen het winkelcentrum en de naastgelegen oostwest georiënteerde watergang. Door deze ingreep is de ontworpen samenhang tussen de entree van het cultureel centrum, het voorpleintje en de watergang ook minder herkenbaar geworden. Daarnaast heeft de sloop van sporthal 'De Sprong' geleid tot een vergroting van de open ruimte ten noorden van de oostwest georiënteerde watergang. Hierdoor zijn de relatieve beslotenheid van het naastgelegen sportveld respectievelijk parkeerterrein, alsook de typische afwisseling tussen bebouwde en onbebouwde velden in de centrumzone verdwenen.

Binnen de centrumzone komen op dit moment de volgende structuren en objecten uit de bouwperiode van de wijk voor:

- Molenwerf 42-44 - cultureel centrum (1981);
- Molenwerf 11-15 - kantoorgebouw (1980);
- Elzeboom 52 - gedeelte scholencomplex (1974);

- Westerkoogweg met naastgelegen watergang en begeleidende groenstructuur, als relict van niet aangelegde centrale wijkontsluitingsweg;
- Oostwest georiënteerde watergang met begeleidende groenstructuur;
- Sportveld tussen cultureel centrum en scholencomplex;
- Het orthogonaal wegenpatroon van de centrumzone;
- Parkeerterreinen ten zuiden en ten westen van het cultureel centrum;
- (Restant van) voorpleintje met klinkerbestrating en een viertal sierkersen aan de oostzijde van het cultureel centrum;
- Beeld 'dansend paartje' van kunstenaar Paulus Reinhard uit ca. 1978.

Vanwege het belang voor de herkenbaarheid van de oorspronkelijke stedenbouwkundige opzet en inrichting van centrumzone van de wijk Westerkoog vertegenwoordigen deze structuren en objecten een basis cultuurhistorische waarde. Aan de overige structuren en objecten, die nadien tot stand zijn gekomen, wordt een indifferente cultuurhistorische waarde toegekend.

Voor een toelichting op de waardering van het pand Molenwerf 44, dat als enige gebouw gelegen is binnen het onderzoeksgebied, wordt verwezen naar paragraaf 3.2. De stedenbouwkundige en architectuurhistorische waarden binnen het onderzoeksgebied zijn weergegeven op navolgende waardenkaart. Voor de overige bebouwing binnen de centrumzone is een indicatieve waardering opgenomen.

In paragraaf 3.3 en 3.4 wordt aan de hand van foto's en korte beschrijvingen een impressie gegeven van de bebouwingskarakteristiek, de inrichting van de openbare ruimte, de ruimtelijke structuren en objecten die aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied en zijn directe omgeving.

Waardenkaart structuren en objecten

3.2 Waardering Molenwerf 44

Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich één gebouw object. Aan het object is een cultuurhistorische waarde (hoog, positief, basis, indifferent) toegekend via een toetsing aan de hand van de volgende criteria:

Stedenbouwkundige en ensemblewaarde: het belang als onderdeel van de stedenbouwkundige ontwikkeling en planvorming; en/of als onderdeel van cultuurhistorische gebiedskarakteristiek en/of ensemblewaarde;

Beeldbepalende waarde: het belang voor het beeld van de omgeving (markant accent, opmerkelijke (hoek)ligging, zichtlijn, landmark, etc.);

Historische waarde, representatiewaarde: het belang vanwege de herkenbaarheid van het oorspronkelijke concept en de oorspronkelijke (bijzondere) functie, in relatie tot de ontwikkelingsgeschiedenis en de historische gelaagdheid van het gebied;

Gaafheid: het belang wegens de authenticiteit van hoofdvorm, gevelindeling, materiaalgebruik, constructie en/of detaillering;

Architectuur- en bouwhistorische waarde: het belang vanwege een kenmerkende/bijzondere bouwstijl, typologie, vorm, materiaalgebruik en constructie; het belang binnen het oeuvre van een architect;

Zeldzaamheidswaarde: in architectuur- en/of bouwhistorisch, stedenbouwkundig, typologisch, functioneel of historische opzicht.

Per criterium kunnen de volgende scores worden gehaald:

Hoge waarde: ++ / Positieve waarde: + / Neutrale waarde: 0 / Negatieve waarde: - . De optelsom van deze scores leidt tot het formuleren van een eindwaardering in verschillende gradaties:

Hoge cultuurhistorische waarde of (potentiële) monumentwaarde:

minimaal 3 x ++ en 3 x +

Positieve of beeldbepalende cultuurhistorische waarde:

minimaal 5 x + en 1 x 0

Basis cultuurhistorische waarde waarde:

minimaal 3 x + en 3 x 0

Indifferente cultuurhistorische waarde:

minimaal 2 x + en 4 x 0

Een **hoge cultuurhistorische waarde** geeft een indicatie voor mogelijke bescherming als gemeentelijk monument of betreft reeds beschermde monumenten.

Een **positieve cultuurhistorische waarde** betekent dat inzet tot behoud / inpassing van hoofdvormen en karakteristieke onderdelen wordt aanbevolen.

Een **basis cultuurhistorische waarde** geeft geen aanleiding tot aanbevelingen omtrent instandhouding. Behoud is mogelijk maar niet noodzakelijk.

Een **indifferente cultuurhistorische waarde** geeft geen aanleiding tot aanbevelingen omtrent instandhouding. Behoud is mogelijk maar niet noodzakelijk.

Op de volgende pagina is de beoordeling van het pand Molenwerf 44 aan de hand van de criteria weergegeven. Bij het beschrijven van de karakteristiek van het pand Molenwerf 44 is mede gebruik gemaakt van de bouwtekening van het Cultureel Centrum Westzijdeveld uit 1980 (zie bijlage 6). Geconcludeerd wordt dat het object een basis cultuurhistorische waarde heeft. Algemeen kan gesteld worden dat deze waardering met name verband houdt met het oorspronkelijk ontwerpconcept en de functionele relatie met de wijk en in mindere mate met de architectuurhistorische waarde.

FOTO	ADRES	KARAKTERISTIEK	WAARDERING					
			1	2	3	4	5	6
	Molenwerf 44 Koog aan de Zaan	In 1980-1981 gebouwd 'Cultureel Centrum Westzijderveld' naar een ontwerp van de dienst Gemeentewerken Zaandam. Het tweelaags gebouw met plat dak huisvestte oorspronkelijk verschillende wijkfuncties, waaronder een bibliotheek, jeugdsoos, peuterspeelzaal, politiepост, cursus-, handvaardigheid-, en bewegingsruimten en een centrale ontmoetingsruimte. De functies, indelingsstructuur, maatvoering van ruimtes en wanden met afgeschuinde hoeken in het gebouw getuigen van Structuralistische ontwerpprincipes, die gericht waren op het bevorderen van menselijk(e) ontmoetingen, samenwerking, ontplooiing en welzijn. De constructie van het gebouw bestaat uit betonnen kolommen. De bouwmassa is geleed. De gevels zijn opgebouwd uit metselwerk met vensterreeksen, die op de bovenverdieping zijn voorzien van naar voren springende geveldelen, bekleed met houten plaatmateriaal. Het gebouw heeft twee entrees die zijn voorzien van luifels. De entrees liggen enigszins terug ten opzichte van de gevels, waardoor de betonnen kolommen op deze plekken in het exterieur zichtbaar zijn.	+	0	++	+	0	0

3.3 Bebouwingskarakteristiek

Molenwerf 42-44

Datering (BAG-viewer): 1981

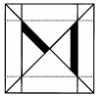
Huidige functie:

- Buurtcentrum De Vuister, bibliotheek en sportschool

Karakteristieken:

- Structuralistische bouwstijl
- tweelaags, plat dak
- verspringende rooilijnen en gevelwanden
- entreepartijen met inpandige portieken aan zuidoostzijde (parkeerterrein) en noordoostzijde (voorplein)
- ontworpen samenhang tussen de entree van het cultureel centrum, het voorpleintje en de oostwest georiënteerde watergang. Vanaf het pleintje is het doorzicht naar de watergang met begeleidende beplanting vergroot door de entreepartij enigszins terug te leggen.

Molenwerf 11-15

Datering (BAG-viewer): 1980

Huidige functie:

- Apotheek, huisartsenpraktijk en diagnostisch centrum (SALT)

Karakteristieken:

- Structuralistische bouwstijl
- tweelaags, plat dak
- verticale vensterreeksen
- gevelbekleding van grindbeton platen
- verspringende rooilijnen op hoek Westerkoogweg-De Glazenmaker
- entreepartij met inpandige portiek aan oostzijde van gebouw (parkeerterrein)

Molenwerf 2-38

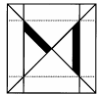
Datering: 1997

Huidige functie: Winkelcentrum Westenkoog

Karakteristieken:

- (post)moderne bouwstijl
- één à tweelaags, plat dak
- oost-west gerichte passage met verhoogde overkapping
- entreepartij aan oost- en westzijde van gebouw
- gesloten gevelwand aan noordzijde langs oostwest georiënteerde watergang (oorspronkelijk bevond zich op deze plek een entree met voorpleintje)

Molenwerf 1 en Molenwerf3-Papiermolen 18

Datering (BAG-viewer): 2010

Huidige functie: scholencomplex

Karakteristieken:

- (post)moderne bouwstijl
- tweelaags, wisselende kapvormen
- pluriforme vormgeving

Westerkoogweg 4-8 en Westerkoogweg 62-70

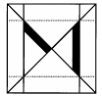
Datering (BAG-viewer): 1998

Huidige functie: activiteitscentrum en wooneenheden van zorginstelling

Karakteristieken:

- (post)moderne bouwstijl
- twee- à drielaags, met plat dak
- traditioneel materiaalgebruik
- asymmetrische gevelindelingen
- ritmiek van bouwvolumes langs Westerkoogweg

Bebouwing omliggende woonbuurtjes

Datering (BAG-viewer): 1978

Huidige functie: wonen

Karakteristieken:

- kleinschalig, twee bouwlagen met kap (het appartementencomplex langs de Verwerakker vormt een uitzondering)
- geleding van de bouwmassa
- aaneenschakeling van repeterende vormen
- ingetogen verschijningsvorm
- toepassing van semi-ambachtelijke materialen
- tuingericht wonen (woonkamer aan private tuinzijde, berging met keuken aan gemeenschappelijk erf)

Foto's: Doppermolen, Guldenakker en Verwerakker

3.4 Openbare ruimte, ruimtelijke structuren en objecten

Veldje ontstaan door sloop van sporthal 'De Sprong'.

Parkeerterrein langs De Glazenmaker, in westelijke richting.

Verblijfsgebied tussen wijkcentrum en winkelcentrum.

Parkeerterrein langs De Glazenmaker, in oostelijke richting.

Parkeerterrein ten westen van de Westerkoogweg, in oostelijke richting.

Oostwest georiënteerde watergang tussen het buurtcentrum en sportveldje, onderdeel van het blauwgroene raamwerk van de wijk.

Molenwerf richting scholencomplex met rechts het veldje ter plekke van de voormalige sporthal.

Noordzuid georiënteerde watergang met begeleidende groenstructuur langs de Westerkoogweg onderdeel van het blauwgroene raamwerk van de wijk.

Groenstrook langs de westzijde van de Westerkoogweg.

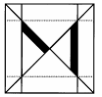
Sportveldje tussen het cultureel centrum en het scholencomplex.

Groenstrook langs de westzijde van de Westerkoogweg, met op de voorgrond de watergang die is aangelegd ter hoogte van 'De Watering'. Op deze plek stond in het verleden windmolen 'Het Prutshuis'.

Sportveldje tussen het cultureel centrum en het scholencomplex.

Pleintje aan de oostzijde van het buurtcentrum.

Kunstwerk in de vorm van een granieten stoel, vermoedelijk geplaatst ten tijde van de nieuwbouw van het winkelcentrum.

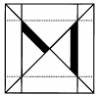
Beeld 'dansend paartje' van kunstenaar Paulus Reinhard uit ca. 1978. Dit kunstwerk toont twee baltende vogels en verwijst naar het vroegere vogelweidegebied in het Westzijderveld.

4 AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan om behoud en versterking van de ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteit in het onderzoeksgebied te overwegen. Hierbij komen zowel ruimtelijke aspecten aan de orde als objectgerichte.

Aanbevelingen t.a.v. de karakteristiek, hoofdstructuren en objecten

- In het algemeen wordt aanbevolen om het behoud en inpassing van objecten, historisch-ruimtelijke structuren en karakteristieke blauw-groene elementen uit de bouwperiode van de wijk te overwegen. Het gaat daarbij om structuren en objecten die een basis cultuurhistorische waarde is toegekend (zie paragraaf 3.2 en 3.3). Behoud is mogelijk, maar niet noodzakelijk;
 - Aanbevolen wordt om bij ingrepen in de ruimtelijke structuur rekening te houden met de structuralistische ontwerpprincipes die ten grondslag liggen aan de stedenbouwkundige opzet van de wijk Westerkoog. Van wezenlijk belang in relatie tot de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen in het onderzoeksgebied zijn:
 - de relatief grote maat en schaal van de bebouwing en openbare ruimte in de centrumzone, in contrast met de kleinschalige bebouwing en fijnmazige structuur van de openbare ruimte die voorkomt in de woonerven in de omliggende woonbuurten;
 - de functioneel-ruimtelijke relatie van de centrumzone met de ringvormige wijkontsluitingsweg, waarbij voorzieningen met bijbehorende parkeergelegenheid liggen aan de hoofdverkeersroute door de wijk. In de schetsplannen die in 1964 werden vervaardigd door prof. ir. J.H. Froger was dit al één van de belangrijkste ontwerpuitgangspunten voor de aanleg van de nieuwe woonwijk. Ook in het definitieve ontwerp van architect-stedenbouwkundige Jan Vormer (bureau Tauber Architecten) vormde de centrumzone samen met de ringvormige ontsluitingsweg een belangrijke ruimtelijke drager van de stedenbouwkundige structuur van de wijk;
 - de dooradering van het centrumgebied door watergangen met begeleidende groenstructuren, als onderdeel van het blauw-groene raamwerk van de wijk, en zoals tot stand gekomen op basis van het landschappelijk plan van bureau 'Warnau, Hofman en Kalff tuinarchitecten b.v.'. Enerzijds gaat het daarbij om de oostwest lopende watergang met begeleidende groenstructuur, anderzijds om de Westerkoogweg met naastgelegen watergang en begeleidende groenstructuur. Geadviseerd wordt om een groene buffer te creëren tussen deze watergangen en bebouwing. Bij voorkeur maakt deze groene zone onderdeel uit van de openbare ruimte in de centrumzone;
 - het netwerk van voetgangerspaden dat de verschillende woonbuurtjes en de centrumzone van de woonwijk Westerkoog met elkaar verbindt;
- Deze suggestie van een conceptuele benadering, waarbij de oorspronkelijke ontwerpprincipes als inspiratiebron worden opgepakt voor nieuwe ruimtelijke ingrepen, is complementair aan de aanbeveling om behoud en inpassing van bestaande structuren en objecten met een basiswaarde te overwegen;
- Aanbevolen wordt om het beeld 'dansend paartje' bij een herontwikkeling van het gebied te behouden en een passende plek te geven in de openbare ruimte;
 - Een suggestie is om het verhaal over het prestedelijke landschap en de verdwenen windmolen langs De Watering beleefbaar te maken door op de plek van de vroegere biksteenmolen 'Het Prutshuis' en/of pelmolen 'De Matsman' een subtiele verwijzing aan te brengen in de openbare ruimte.

5 BRONNEN EN LITERATUUR

Websites

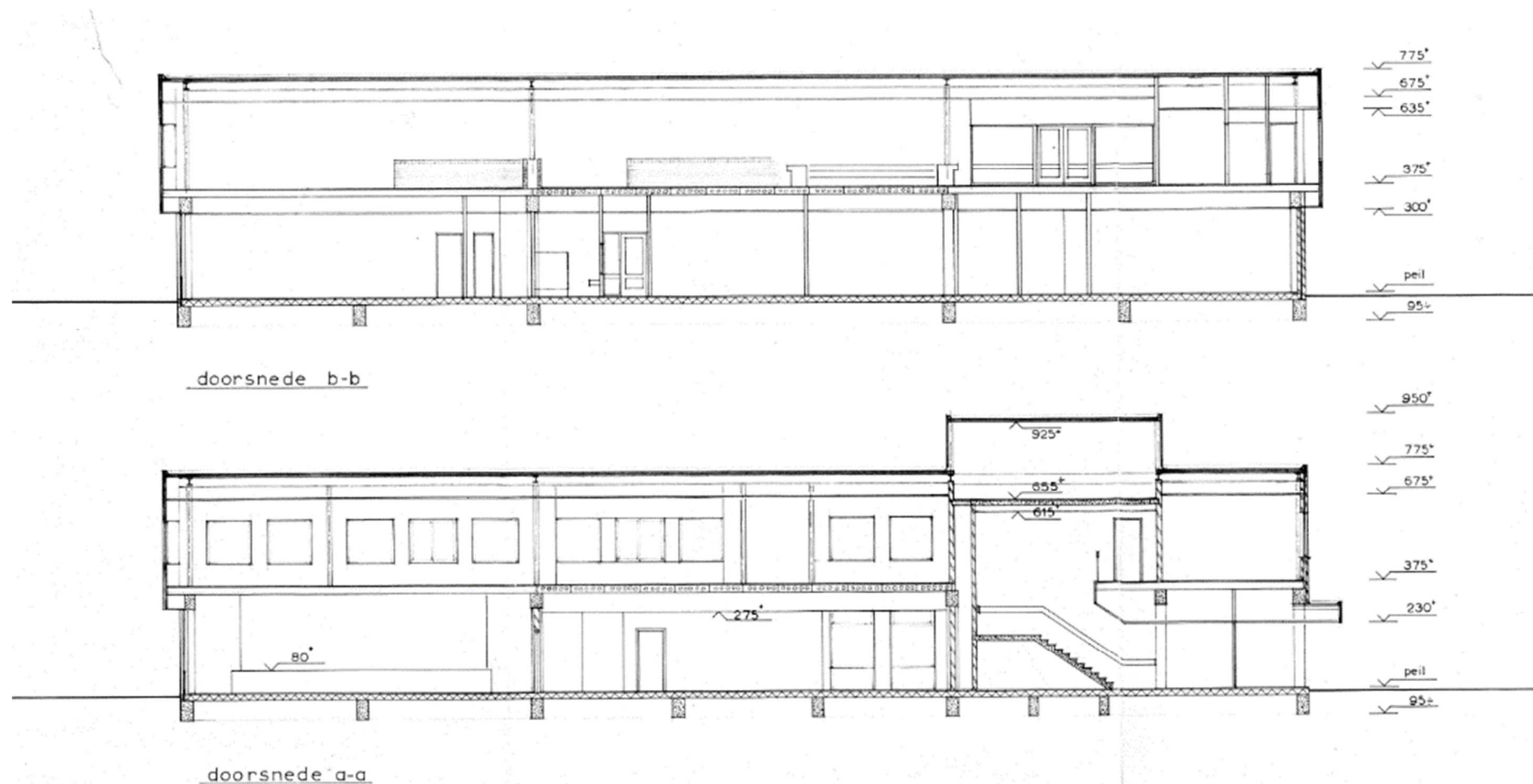
Beeldbank De Zaanse Molen
delpher.nl
Gemeentearchief Zaanstad
hisgis.nl
Historische Vereniging Koog-Zaandijk
topotijdreis.nl

Literatuur

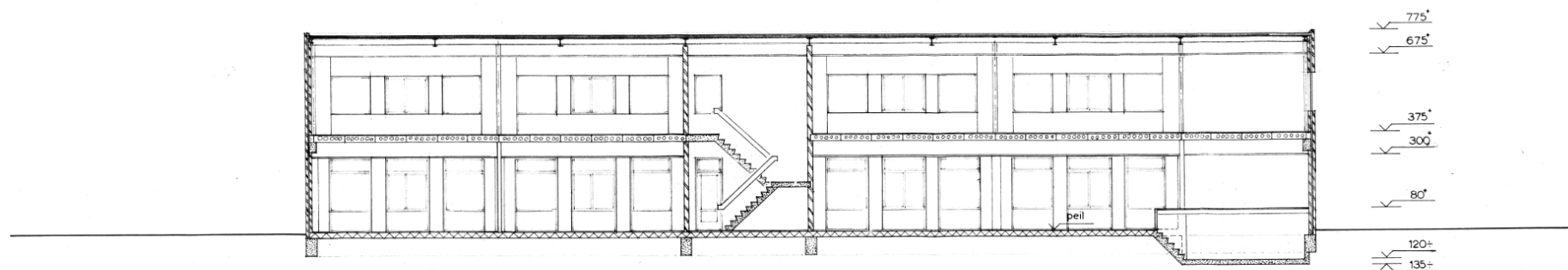
Oosthoek, A. (1921): *Voorloopige lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, De Provincie Noord-Holland (deel V)*. Utrecht. (www.dbnl.org).

Werf, J. van der (2007): Westerkoog, 30 jaar na de aanleg - een onderzoek naar vormen van toe-eigening, in: *Just Outside My Yard. Onderzoek naar de betekenis van informele ruimte in de stad*, pp. 49-71.

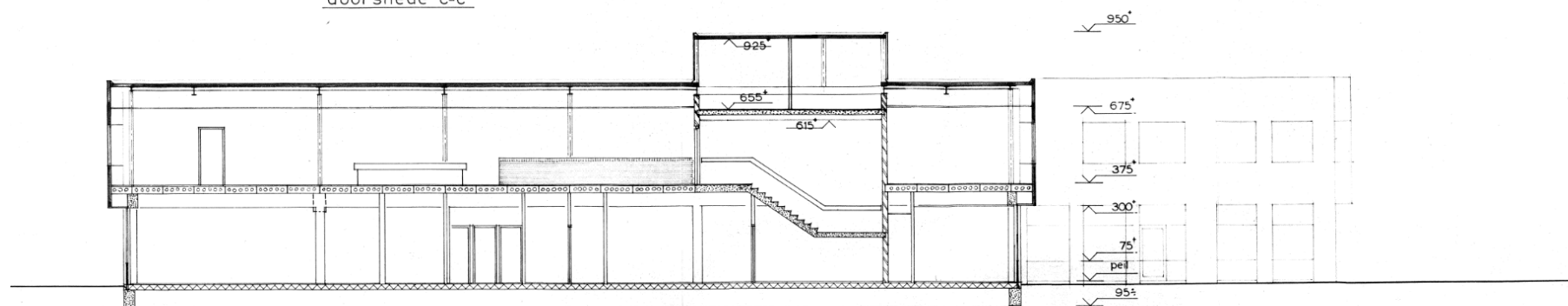
6 BIJLAGE

Fragment van bouwtekening Cultureel Centrum Westzijderveld, datering januari 1980 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, bouwvergunningen, inventarisnummer OA-0209-6643)

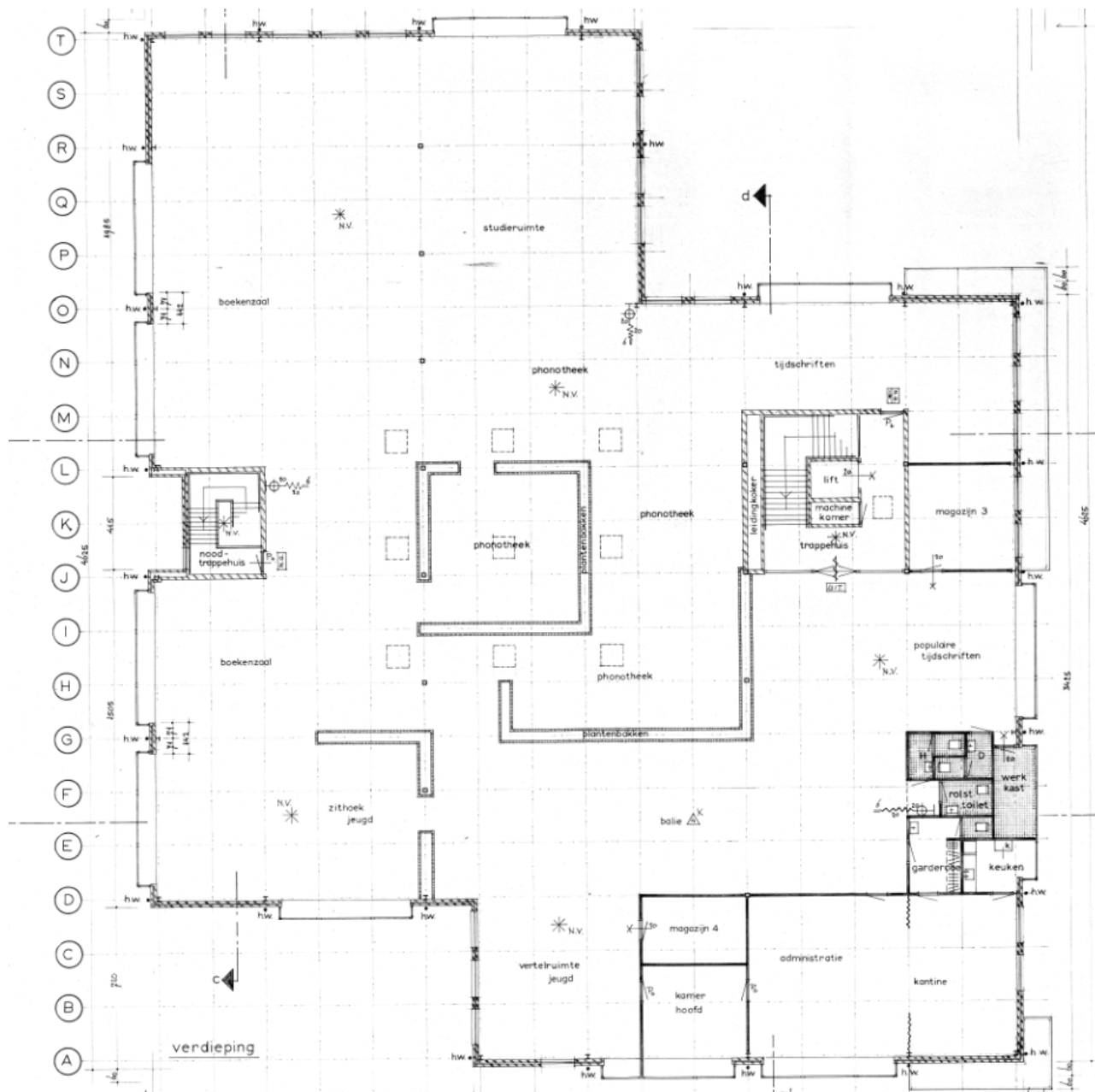

doorsnede c-c

doorsnede d-d

Fragment van bouwtekening Cultureel Centrum Westzijderveld, datering januari 1980 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, bouwvergunningen, inventarisnummer OA-0209-6643)

Fragment van bouwtekening Cultureel Centrum Westzijderveld, datering januari 1980 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, bouwvergunningen, inventarisnummer OA-0209-6643)

20
6

Gemeente Zaanstad
Behorend bij besluit van
B en W
Wijkraad na 2000 BV dd 14 JAN. 1980

R. de Secretaris

2 NOV. 1979

3

BV01/6643

	par.	datum	omschrijving	Gemeentewerken Zaanstad		
get.	2	19-7-79		werk:	cultureel centrum westzijderveld	
gez.						
wijz.	2	29-10-79				
wijz.				onderwerp:	doorsnedes en plattegronden	
wijz.						
wijz.						
wijz.						
wijz.			DSOW BV01 6 6 4 3	schaal: 1=100	bestek no.	bladno.
rev.				reg. no.		form.

Fragment van bouwtekening Cultureel Centrum Westzijderveld, datering januari 1980 (bron: Gemeentearchief Zaanstad, bouwvergunningen, inventarisnummer OA-0209-6643)